управління. 2024. № 1. DOI: https://doi.org/10.54929/alsrt-economics-2024-01-02-02.

2. Всесвітній день зору [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://medstat.kiev.ua/vsesvitnij-den-zoru/ (Дата звернення: 21.09.2025).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-44

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ РУХЛИВИХ ІГОР У РОЗВИТКУ МОТОРНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Фатич Микола Петрович
здобувач другого (магістерського) ступеня вищої освіти
зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта» (Інклюзивна освіта)
ДВНЗ «Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка»
м. Тернопіль, Україна

У сучасній спеціальній освіті зростає потреба у науковому обґрунтуванні психолого-педагогічних аспектів застосування рухливих ігор як ефективного засобу розвитку моторних навичок дітей з інтелектуальними порушеннями, оскільки традиційні методи фізичного виховання не завжди враховують їхні когнітивні, емоційні та соціальні особливості. Водночас ефективність ігор залежить від психолого-педагогічного проєктування: добору відповідного змісту, адаптації правил, дозування навантаження, урахування індивідуальних особливостей та наявності підтримувального емоційного середовища. Тому обґрунтування значення рухливих ігор у цій сфері є важливою науково-практичною проблемою, що забезпечує підвищення якості розвитку моторики й соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями.

Як показує аналіз наукової літератури (П. Віндюк [1], С. Волкова [1], О. Гузак [2], С. Демчук [3], А. Івахненко [4], О. Мякушко [5], М. Сабадош [2],

О. Чеботарьова [5] та ін.), рухливі ігри поєднують фізичну активність із мотиваційною, комунікативною та корекційною функціями, що створює умови для формування у дітей цілеспрямованих рухів, розвитку координації, дрібної та великої моторики, підвищення рівня самостійності. Вказане вимагає осмислення психолого-

педагогічних аспектів застосування рухливих ігор у розвитку моторних навичок дітей з інтелектуальними порушеннями.

Мета статті – розкрити психолого-педагогічні аспекти застосування рухливих ігор для розвитку моторних навичок дітей з інтелектуальними порушеннями.

У розвитку дитини рухова активність відіграє фундаментальну роль, оскільки вона не лише формує фізичну спроможність, а й стимулює пізнавальні процеси, емоційну сферу та соціальну взаємодію. Особливо це актуально для дітей з інтелектуальними порушеннями, у яких моторний розвиток нерідко ускладнений низьким рівнем координації, повільністю рухових реакцій та зниженим інтересом до традиційних форм занять. У цьому контексті рухливі ігри постають як природний, емоційно привабливий та багатофункціональний педагогічний засіб, здатний поєднувати фізичне тренування з мотивацією, розвитком комунікативних умінь і формуванням саморегуляції.

Зазначимо, що застосування рухливих ігор у розвитку моторних навичок дітей з інтелектуальними порушеннями є необхідним, оскільки вони поєднують фізичну активність із природною ігровою мотивацією, що робить процес навчання рухів більш цікавим, доступним і продуктивним. На відміну від традиційних вправ, рухливі ігри сприяють формуванню довільності, уваги, координації та реакції в умовах змінної ситуації, що підвищує гнучкість і адаптивність рухової поведінки. Ігровий формат занять зменшує тривожність, стимулює емоційне залучення, розвиває ініціативність та взаємодію з однолітками, що є важливим для дітей з інтелектуальними порушеннями. Крім того, рухливі ігри дозволяють варіювати складність завдань, адаптувати правила до індивідуальних можливостей, поступово формувати комплексні моторні дії у безпечному та підтримувальному середовищі.

Охарактеризуємо психолого-педагогічні аспекти застосування рухливих ігор у розвитку моторних навичок дітей з інтелектуальними порушеннями.

Так, мотиваційний аспект є надзвичайно важливим у застосуванні рухливих ігор, оскільки без прояву внутрішньої зацікавленості дитина з інтелектуальними порушеннями не демонструє достатнього рівня активності та залучення у рухову діяльність. Ігрова форма забезпечує природну мотивацію, адже гра є провідним видом діяльності у дитячому віці, викликає позитивні емоції та бажання діяти. Завдяки елементам змагання, новизни та рольового включення діти охочіше виконують рухові завдання, навіть якщо вони вимагають зусиль. Позитивне підкріплення у вигляді похвали, символічних винагород чи підтримки з боку дорослого підсилює мотивацію та сприяє

закріпленню бажаної поведінки. Регулярне переживання успіху допомагає формувати віру у власні можливості та підвищує впевненість дитини. Успішність виконання дій стимулює до подальших спроб і повторення рухових вправ, що є передумовою розвитку моторних навичок.

Когнітивний аспект застосування рухливих ігор пов'язаний із розвитком пізнавальних процесів, які забезпечують організацію та контроль рухової діяльності. Під час гри дитина має зосереджувати увагу на правилах і діях інших учасників, що сприяє розвитку концентрації та переключення уваги. Рухливі ігри стимулюють розвиток пам'яті, оскільки потрібно запам'ятовувати послідовність рухів, сигнали чи ролі. Сприймання також активізується, адже дитина повинна орієнтуватися у просторі, реагувати на зорові та слухові стимули. Важливим є розуміння правил гри, що розвиває логічне мислення і здатність до узагальнення. Діти з інтелектуальними порушеннями часто мають труднощі з плануванням і контролем дій, а рухливі ігри надають можливість тренувати ці навички у природній ситуації. Через гру формується причинно-наслідкове мислення: діти усвідомлюють, які дії призводять до успіху чи помилки. Процес прийняття рішень у грі сприяє розвитку оперативного мислення та гнучкості.

Емоційно-вольовий аспект застосування рухливих ігор відіграє важливу роль у формуванні здатності дитини регулювати свої емоції та поведінку під час діяльності. Діти з інтелектуальними порушеннями часто мають труднощі зі стабільністю емоцій, схильність до тривожності чи імпульсивності, тому ігри створюють безпечне середовище для емоційного вираження. Ігрова діяльність сприяє розвитку позитивних емоцій, які знижують рівень психічного напруження та формують емоційну стійкість. Під час гри діти вчаться приймати перемоги й поразки, що розвиває толерантність до фрустрації. Регулярне залучення до рухливих ігор сприяє формуванню саморегуляції – здатності контролювати імпульси та підтримувати відповідну поведінку. Вольові якості, такі як наполегливість, здатність доводити справу до кінця, проявляються через необхідність виконати рухове завдання навіть у разі труднощів. Діти вчаться чекати своєї черги, дотримуватись правил, діяти за сигналом – це є формуванням довільності та самоконтролю. Гра також дозволяє знижувати страх помилки, адже у дружній атмосфері дитина не боїться експериментувати з рухами.

Соціально-комунікативний аспект використання рухливих ігор має особливе значення для дітей з інтелектуальними порушеннями, оскільки ця категорія часто відчуває труднощі у взаємодії з однолітками. Під час гри діти мають можливість вступати у контакт,

обмінюватися репліками, домовлятися та діяти разом, що сприяє розвитку комунікативних навичок. Ігри створюють природні ситуації для співпраці, коли успіх залежить не лише від індивідуальних дій, а й від взаємодії з іншими. Навички дотримання черги формуються через необхідність чекати свого моменту дії, що тренує терпіння й повагу до партнерів. Дотримання спільних правил підвищує відповідальність та дисциплінованість. У процесі гри дитина вчиться розуміти соціальні ролі й адаптувати свою поведінку до конкретної ситуації. Рухливі ігри також сприяють формуванню емпатії, адже діти спостерігають за емоціями інших і реагують на них.

Корекційно-розвивальний аспект зосереджений на цілеспрямованому впливі рухливих ігор на недорозвинені моторні функції дітей з інтелектуальними порушеннями. У такої категорії дітей спостерігаються порушення координації, недостатня точність рухів, повільність реакцій, труднощі з орієнтацією у просторі. Рухливі ігри дозволяють тренувати як дрібну, так і велику моторику у природних умовах. Через повторення рухових дій закріплюються правильні моторні патерни та покращується м’язовий тонус. Важливо, що ігри дозволяють поєднувати прості та складні рухові завдання, поступово підвищуючи рівень складності відповідно до можливостей дитини. Завдяки сенсорній стимуляції (зоровій, слуховій, тактильній) розвивається сенсомоторна інтеграція. Рухливі ігри формують просторову орієнтацію, оскільки дитина вчиться визначати напрям, відстань, розташування інших учасників. Застосування різних темпів і ритмів у грі сприяє розвитку рухової гнучкості та координації. Крім того, гра дозволяє коригувати порушення рівноваги та статичної стійкості.

Отже, до психолого-педагогічних аспектів застосування рухливих ігор у розвитку моторних навичок дітей з інтелектуальними порушеннями віднесено: мотиваційний – забезпечує внутрішню зацікавленість і готовність до активної участі; когнітивний – розвиває мислення, увагу та здатність керувати власними діями; емоційно-вольовий – допомагає долати тривожність, формувати самоконтроль і наполегливість; соціально-комунікативний аспект – сприяє інтеграції дитини у групу, розвитку співпраці та ініціативності; корекційно-розвивальний – спрямований на цілеспрямоване вдосконалення моторики, координації та просторової орієнтації. У комплексі ці аспекти забезпечують не лише ефективне опанування рухових навичок, але й сприяють когнітивному, емоційному, соціальному й особистісному розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, що робить рухливі ігри важливим засобом корекційного впливу.

Література

1. Віндюк П. А., Волкова С. С. Використання рухливих ігор у фізичній реабілітації дітей з інтелектуальними порушеннями. *Проблеми фізичного виховання і спорту.* 2011. № 7. С. 26–29.

2. Гузак О. Ю., Сабадош М. В. Рухливі ігри як засіб реабілітації дітей з особливими потребами. *Україна. Здоров'я нації.* 2018. № 3/1 (51). С. 20–22.

3. Демчук С. Соціальна інтеграція та реабілітація неповносправних школярів засобами фізичного виховання. Львів : Укр. технології, 2022. 147 с.

4. Івахненко А. А. Корекція та розвиток психомоторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор : монографія. Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. 214 с.

5. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Чеботарьової, О. І. Мякушко. Київ : ІСПП ім. Миколи Ярмаченка, 2020. 558 с.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-45

ІГРИ-ДРАМАТИЗАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ВИРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ В ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ДИЗАРТРІЄЮ

Шостак Ольга Олександрівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Пониманської
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна

Абрамчук Олена Юріївна
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна

Мовлення – провідний засіб комунікації й соціалізації дитини. Його виразність забезпечує емоційність, образність та інтонаційну насиченість висловлювання. Проте в дітей дошкільного віку з дизартрією формування виразності мовлення ускладнене через порушення